

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TAIFA
MTIHANI WA STASHAHADA YA UALIMU WA SEKONDARI**

711

KISWAHILI

Muda: Masaa 3

MAJIBU

Mwaka: 2021

Instructions.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C** zenye jumla ya maswali kumi na sit (16).
2. Jibu maswali yote kutoka sehemu **A** na maswali mawili kutoka kila sehemu **B** na **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** Zina jumla ya alama **sitini (60)**.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha majibu.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii. Kila swali lina alama Nne.

1. Bainisha mambo manne ya kuzingatia wakati wa uandaaji wa Somo la Kiswahili.

Mwalimu anapaswa kuzingatia malengo mahususi ya somo kwa kuhakikisha kila somo lina madhumuni yanayolingana na mtaala na kiwango cha wanafunzi.

Muda wa somo unatakiwa kupangwa vizuri ili kuhakikisha vipengele vyote vya somo vinashughulikiwa ndani ya kipindi kilichopangwa bila kukurupuka.

Zana na vifaa vya kufundishia vinapaswa kuandaliwa mapema ili kusaidia kuelewesha somo kwa ufanisi na kuongeza ushiriki wa wanafunzi.

Njia na mbinu za kufundishia lazima zichaguliwe kwa kuzingatia mada inayofundishwa na uwezo wa wanafunzi ili kuwasaidia kuelewa vizuri.

2. Fafanua kwa kifupi sifa nne za mashairi ya kimapokeo.

Mashairi ya kimapokeo hutungwa kwa kufuata kanuni maalumu za vina na mizani ambapo kila mstari una idadi ya mizani sawa.

Hutumia lugha ya picha kama mafumbo, sitiari, na tashbihi ili kuwasilisha ujumbe kwa namna ya kipekee na yenye mvuto.

Yana maudhui yanayohusu maisha ya jamii kama mapenzi, ushauri, siasa, dini na maadili ambayo yanahusiana moja kwa moja na maisha ya kila siku.

Mashairi ya kimapokeo husomwa au kuimbwa kwa mtiririko wa sauti unaozingatia vina, mizani na mpangilio wa beti.

3. Kuchambua kwa kifupi mambo manne yanayoweza kuharibu zana za kufundishia na kujifunzia.

Kutozitunza vizuri baada ya matumizi kama kuziacha wazi au kuziweka sehemu zisizo salama kunaweza kusababisha uharibifu wa zana.

Kutumia zana kwa matumizi yasiyokusudiwa kama kuchezea au kutumia kwa madhumuni mengine tofauti na elimu husababisha kuharibika kwake.

Mazingira duni ya uhifadhi kama unyevunyevu, joto kali au vumbi vinaweza kuathiri ubora na uimara wa zana za kufundishia.

Kutokufanyiwa matengenezo ya mara kwa mara au ukaguzi wa hali ya vifaa kunaweza kusababisha zana kuwa hafifu au zisizotumika.

4. Eleza maana ya istilahi zifuatazo kwa kutumia mifano miwili kwa kila istilahi:

(a) Sentensi ni kundi la maneno lenye maana kamili na huweza kusimama peke yake likiwa na kiima na kiarifu.

Mfano: Mwalimu anafundisha.

Mfano: Wanafunzi wanasoma vitabu.

(b) Kishazi ni kundi la maneno linalokuwa na maana lakini haliwezi kusimama pekee kama sentensi kamili.

Mfano: Baada ya kumaliza chakula.

Mfano: Wakiwa darasani.

5. Fafanua tofauti nne zilizopo kati ya njia shirikishi na njia shirikishi hafifu.

Njia shirikishi huhusisha wanafunzi kikamilifu katika majadiliano na maamuzi ya somo wakati njia shirikishi hafifu wanafunzi hushiriki kidogo au kusikiliza zaidi.

Katika njia shirikishi wanafunzi huchangia mawazo yao na kuuliza maswali mara kwa mara lakini njia shirikishi hafifu wanafunzi husubiri mwalimu awaeleze.

Njia shirikishi huwafanya wanafunzi kujifunza kwa kufanya, kutenda na kushirikiana, ilhali njia shirikishi hafifu huwataka wanafunzi kufuata maelekezo ya mwalimu tu.

Katika njia shirikishi, mwalimu anakuwa msimamizi na mwezesaji wa majadala huku njia shirikishi hafifu mwalimu ndiye msemaji mkuu na mwenye mamlaka yote darasani.

6. Kwa kutumia mifano miwili kwa kila moja ili kutoa maana ya istilahi zifuatazo:

(a) Ala tuli ni kifaa au chombo ambacho hakihamishiki kirahisi kutoka sehemu moja hadi nyingine.

Mfano: Ubao wa darasani.

Mfano: Ramani ya ukutani.

(b) Ala sogezi ni kifaa au chombo ambacho kinaweza kuhamishwa au kubebwa kwa urahisi kutoka sehemu moja hadi nyingine.

Mfano: Kadi za maneno.

Mfano: Mchoro wa karatasi.

7. Taja sifa nne za muhtasari wa somo la Kiswahili.

Muhtasari wa somo lazima uwe na lengo mahsusi la somo linaloeleza matokeo yanayotarajiwa kutoka kwa wanafunzi.

Unapaswa kuorodhesha zana za kufundishia zitakazotumika kwenye somo hilo.

Muhtasari lazima uonyeshe hatua za kufundishia kwa mpangilio unaoeleweka kutoka mwanzo hadi mwisho wa kipindi.

Uainishe mbinu na njia za kufundishia zitakazotumika kufanikisha somo kwa ufanisi.

8. (a) Toa maana ya ufahamu

Ufahamu ni uwezo wa mwanafunzi kusoma kifungu au kusikiliza mazungumzo na kuelewa maana iliyokusudiwa pamoja na kutoa maelezo au kujibu maswali kuhusu kifungu hicho.

(b) Eleza kwa kifupi aina mbili za ufahamu

Ufahamu wa kusoma ni uwezo wa kusoma maandishi na kuelewa yaliyomo.

Ufahamu wa kusikiliza ni uwezo wa kusikia mazungumzo au habari na kuelewa ujumbe unaotolewa.

9. Taja kazi nne za Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) katika kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili.

Kuandaa na kusimamia kamusi, istilahi na miongozo ya lugha ya Kiswahili inayotumika nchini.

Kuratibu na kushauri matumizi sahihi ya lugha ya Kiswahili katika taasisi na jamii kwa ujumla.

Kuhamasisha tafiti za Kiswahili na kuendeleza machapisho yanayohusu lugha hiyo.

Kushirikiana na vyombo vya habari na taasisi za elimu katika kukuza matumizi ya Kiswahili nchini na kimataifa.

10. Taja wadau wawili wa elimu kisha kuonesha namna wanavyonufaika na matokeo ya upimaji.

Wizara ya Elimu hunufaika kwa kupata taarifa za kiwango cha ufaulu na changamoto zinazowakabili wanafunzi ili kuboresha mitaala na sera.

Wazazi na walezi hunufaika kwa kujua maendeleo ya kitaaluma ya watoto wao na kupanga namna ya kuwasaidia kuboresha maeneo yenye udhaifu.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali Mawili katika sehemu hii. Kila swali lina alama 15

11. Tumia ushahidi wa kisimu kuthibitisha kwamba ‘Kiswahili ni Kibantu’ huku akitoa mifano anuai kutoka katika lugha ya Kiswahili na lugha nyingine za Kibantu.

Kiswahili kina asili ya Kibantu kwa kuwa kinafuata mfumo wa ngeli kama lugha nyingine za Kibantu. Mfano, Kiswahili kina ngeli kama M-WA (mtoto-watoto), JI-MA (tunda-matunda) sawa na Kizaramo na Kikuyu.

Kuna matumizi ya viambishi vya nafsi na wakati vinavyofanana na lugha nyingine za Kibantu. Mfano, katika Kiswahili tunasema “ni-na-soma” (mimi nasoma), Kinyakyusa husema “ni-na-funda”, ambacho hufuata mpangilio wa viambishi vinavyofanana.

Kiswahili kina urithi wa msamiati wa Kibantu wa msingi kama maji, moto, mti, jicho ambao pia hupatikana katika lugha kama Kinyamwezi na Kigogo kwa maneno yenye sauti na maana zinazokaribiana.

Sarufi ya Kiswahili ina muundo wa maneno ya tambulishi, viwakilishi na viunganishi kama ilivyo katika lugha nyingine za Kibantu. Mfano, matumizi ya “na” kuunganisha maneno yanapatikana Kiswahili na lugha za Kibantu kama Kimakonde.

12. Kwa kutumia hoja tano, oneshwa namna msanii alivyotumia mbinu ya taswira katika kuibua dhamira mbalimbali kwa kutumia diwani ya KARIBU NDANI.

Msanii ametumia taswira ya chupa iliyovunjika kuonyesha hali ya matumaini yaliyopotea kwa jamii inayokandamizwa na viongozi wasio waadilifu.

Ametumia taswira ya jua kuchomoza kama ishara ya matumaini mapya kwa jamii inayopigania haki na usawa.

Taswira ya mzizi unaoza imetumika kuonyesha chanzo cha matatizo mengi katika jamii ni viongozi waovu na mfumo dhalimu.

Ametumia taswira ya mto wa damu kuonyesha mateso na maangamizi wanayoyapata watu kutokana na utawala wa mabavu na vita.

Taswira ya samaki mkubwa kumla mdogo imeibua dhamira ya unyonyaji na ukandamizaji wa wanyonge na matajiri au watawala wenye nguvu.

13. Soma shairi kisha jibu maswali kuhusiana na shairi ulilosoma.

(a) Pendekeza kichwa kinachoweza kuwa muafaka kwa shairi alilosoma.

Kichwa: “Sauti ya Mnyonge”

(b) Eleza maana ya “mirija yote kuzibwa” kama ilivyotumika na mshairi katika ubeti wa nne.

Ina maana kuwa fursa zote za wananchi kupata haki, huduma na maendeleo zimefungwa na watawala wabinafsi na mifumo isiyo na huruma.

(c) Toa maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika shairi:

(i) Shere — Furaha ya anasa isiyo na maana kwa watawala.

(ii) Kinyama — Tabia ya ukatili na kukosa utu kwa viongozi.

(iii) Makupe — Watu wanaoishi kwa kuwanyonya wenzao bila huruma.

(iv) Mabeberu — Mataifa au watu wenye nguvu wanaonyonya na kutawala wengine.

(d) Taja na eleza maana ya methali inayoweza kupatikana katika ubeti wa mwisho.

Methali: “Mpanda ngazi hushuka.” Maana yake ni kuwa watawala dhalimu au watu waovu hawataendelea kudumu madarakani, mwisho wao hufika.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali Mawili katika sehemu hii. Kila swali lina alama 15.

14. Bainisha uhusiano uliopo kati ya muhtasari na vifaa vingine vya mtaala.

Muhtasari unaeleza kwa kifupi mambo yatakayofundishwa kwa kuzingatia mtaala mzima na husaidia kupanga ratiba za matumizi ya vifaa kama vitabu, ramani, ala na vifaa vya kujifunzia.

Muhtasari huelekeza aina ya mbinu na nyenzo zitakazotumika kufanikisha malengo ya mtaala katika kila somo na mada.

Vifaa vya mtaala kama vitabu na zana hutumika kufanikisha mafundisho yaliyopangwa kwenye muhtasari kwa kuwapa wanafunzi maarifa kwa mpangilio sahihi.

Muhtasari husaidia kupanga vipindi vya majaribio, mazoezi na tathmini kwa kuoanisha na vifaa vya mtaala vilivyopo.

15. Fafanua mbinu tano zinazotumika kusaidia wanafunzi wasioweza kusoma kwa ufasaha katika shule za sekondari.

Kuwasomea wanafunzi kwa sauti na polepole huku wakiwa wanasoma kwa macho kufuatilia maneno ili kuwasaidia kutambua sauti na maneno.

Kuwagawia wanafunzi vitabu au maandiko yenye maandishi makubwa na lugha rahisi kuwasaidia kufuatilia maandiko kwa urahisi.

Kuwapa nafasi ya kusoma kwa mfululizo mbele ya wenzao kwa kuwatia moyo na kurekebisha kwa upole wanapokosea.

Kutumia michezo ya maneno na vitendawili ili kuwapa uwezo wa kutambua na kutamka maneno kwa usahihi.

Kupanga wanafunzi katika makundi madogo kwa usaidizi wa wanafunzi wenzao wenye uwezo mzuri zaidi wa kusoma.

16. Eleza athari tatu chanya na athari tatu hasi za maswali ya insha katika upimaji kwa mwanafunzi.

Athari chanya:

Husaidia kukuza ubunifu wa mwanafunzi kwa kumruhusu kutumia lugha yake kueleza mawazo kwa uhuru.

Huchochea fikra za kina na tafakuri kwa mwanafunzi kuchambua hoja na kuziwasilisha kwa mpangilio.

Hukuza ujasiri na uwezo wa mwanafunzi kueleza hoja zake bila kubanwa na majibu ya moja kwa moja.

Athari hasi:

Hutumia muda mrefu kuandika na kusahihisha hivyo wanafunzi wa polepole hupata changamoto ya kumaliza kwa wakati.

Huweza kusababisha usahihishaji wa upendeleo endapo mwalimu hatumii vigezo vya wazi.

Maswali ya insha huathiri wanafunzi wenye udhaifu wa lugha ingawa wana uelewa wa mada husika, wakashindwa kueleza ipasavyo.